

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-123>

УДК 657.47

ЗАВДАННЯ ТА МІСЦЕ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

TASK AND PLACE OF INTERNAL CONTROL IN THE MANAGEMENT ACCOUNTING SYSTEM OF BUSINESS ENTITIES

Саванчук Тетяна Миколаївна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8584-0302>

Боровенська Альона Олексіївна

здобувач,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0676-0789>

Гервольська Ірина Володимирівна

здобувач,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-1271-7201>

Savanchuk Tetiana, Borovenska Alona, Hervolska Irina
Dnipro State Agrarian and Economic University

У статті розглянуті погляди різних науковців на визначення різновидів та завдань внутрішнього контролю суб'єктів господарювання. Авторами встановлено, що на підприємствах в залежності від поставлених завдань може застосовуватися внутрішньогосподарський, управлінський та фінансовий контроль. Обґрунтовано, що для раціональної організації управлінського обліку важливо використовувати результати всіх цих видів внутрішнього контролю, якщо вони здійснюються на підприємстві. Визначено основні завдання та місце внутрішнього контролю в системі управлінського обліку. Стаття містить практичні рекомендації, які можуть бути корисними суб'єктам господарювання в процесі інтеграції внутрішнього контролю та управлінського обліку в єдиній системі управління підприємством. Вона підкреслює важливість підтримання функціональних зв'язків між підрозділами управлінського обліку та внутрішнього контролю.

Ключові слова: управлінський облік, внутрішній контроль, завдання, організація, функціональні зв'язки.

The purpose of the article is to define the main tasks performed by internal control in the management accounting system and to justify the need to build functional connections between the units dealing with internal control and management accounting of economic entities. The specified direction of economic activity is relevant for any business entity, as it will allow to form in the management accounting system reliable, accurate and truthful information necessary for making management decisions. The research was conducted using the monographic method. The article examines the views of various scientists on the definition of types and tasks of internal control of economic entities. The authors established that economic entities, depending on the assigned tasks, can apply intra-economic, managerial and financial control. It is substantiated that for the rational organization of management accounting, it is important to use the results of all these types of internal control, if they are carried out at the enterprise. The main tasks of internal control in the management accounting system are determined. Such tasks include the following: ensuring the reliability of data about the actual state of the object, helping to identify weak points, ensuring protection against errors and abuses, tracking in the management system the procedures and principles that have been violated, identifying risk areas, opportunities and tools for elimination shortcomings, assessment of the validity and completeness of the target indicators of activity, analysis of financial indicators of activity and the validity of

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

their application, ensuring the quality and timeliness of the submission of internal reports for making management decisions, evaluation of work centers of responsibility. The article contains practical tips and recommendations that may be useful to business entities in the process of integrating internal control and management accounting in a single enterprise management system. It emphasizes the importance of using the results of internal control in the management accounting system for effective management decision-making.

Keywords: management accounting, internal control, tasks, organization, functional relationships.

Постановка проблеми. Сучасна динамічність змін зовнішнього та внутрішнього середовища висуває все більше вимог до інформації на основі якої можна приймати виважені управлінські рішення. В таких умовах більшість суб'єктів господарювання почали приділяти увагу раціональній організації управлінського обліку. Завдяки широкому інструментарію, що застосовується в системі управлінського обліку, бухгалтери-аналітики можуть сформулювати інформацію не лише про минулі події, а і на основі бюджетування та прогнозування передбачити майбутній розвиток підприємства.

В таких умовах постає питання, як максимально використати наявну на підприємстві інформацію для прийняття управлінських рішень та бути впевненими в її достовірності. Одним із засобів забезпечення правдивості даних бухгалтерського обліку є належним чином організований внутрішній контроль, обов'язковість здійснення якого передбачена як для комерційних підприємств [3], так і для суб'єктів господарювання, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів [1]. Виходячи з цього, існуючу на підприємстві систему внутрішнього контролю можна направити і на забезпечення достовірності даних, що використовуються в управлінському обліку, а тому важливо визначити місце та завдання внутрішнього контролю в системі управлінського обліку суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання побудови внутрішнього контролю досліджувалося багатьма науковцями. Так, Воронко Р. М., Редченко К. І., Бурдик О. Ю. глибоко проаналізували сутність поняття внутрішній контроль у різних літературних джерелах та виділили відмінності між внутрішньосистемним та внутрішньогосподарським контролем, контролінгом та внутрішнім аудитом [2]. Титенко Л. В., Богдан С. В., Мізіренко О. С. виділили елементи системи управлінського внутрішнього контролю в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства [6]. Савченко Р. О., розглядаючи сутність корпоративного управління, виділив різновиди внутрішнього

контролю, що можуть застосовуватися для управління корпораціями [5]. Храпкіна В. В., Рибалко А. Р. [7], Чернецька О., Гребенюк К., Чабаненко Є. [8] розглядали проблемні аспекти та їх вирішення в контексті застосування внутрішнього контролю в управлінні підприємствами та організаціями.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Опрацьовані літературні джерела засвідчують важливість внутрішнього контролю для управління суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм та напрямків діяльності, проте, на нашу думку, більш глибокого дослідження потребує визначення завдань та місця такого контролю в системі управлінського обліку як основній інформаційній системі прийняття управлінських рішень щодо стабільного існування зараз та розвитку суб'єкту господарювання в майбутньому.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у ідентифікації завдань, що виконує внутрішній контроль в системі управлінського обліку та окресленні функціональних зв'язків між підрозділами що займаються внутрішнім контролем та управлінським обліком суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковці, що займаються дослідженням питань організації внутрішнього контролю однакостайні в визначенні важливості вказаного контролю для управління діяльністю підприємства, проте їх думки різняться щодо завдань такого контролю в управлінській діяльності. Зокрема Савченко Р.О., характеризуючи внутрішній контроль, зазначає «... він поєднує такі види управлінської діяльності, що пов'язані з формуванням даних про стан та функціонування об'єкта господарювання, вивчає інформацію про результати діяльності, а також проводить діагностику та оцінку процесів розвитку і досягнення мети, ефективності стратегії» [5]. На думку Воронко Р. М., Редченко К. І., Бурдик О. Ю. внутрішній контроль «...зосереджений на виявленні помилок або відхилень від нормального протікання господарських процесів та наданні пропозицій із їх виправлення». Зосереджуючи свою

увагу на торгівельних підприємствах, зазначені науковці виділяють внутрішній контроль внутрішньогосподарського спрямування, що спрямований в основному на роботу з рухом товарів та управлінського спрямування, до завдань якого додаються функції забезпечення достовірності інформації [2].

Титенко Л. В., Богдан С. В., Мізіренко О. С. в контексті вирішення завдань забезпечення економічної безпеки підприємства управлінський внутрішній контроль визначають як: «...комплекс управлінських заходів, спрямованих на виявлення, ідентифікацію та оцінювання ризику, розроблення методів

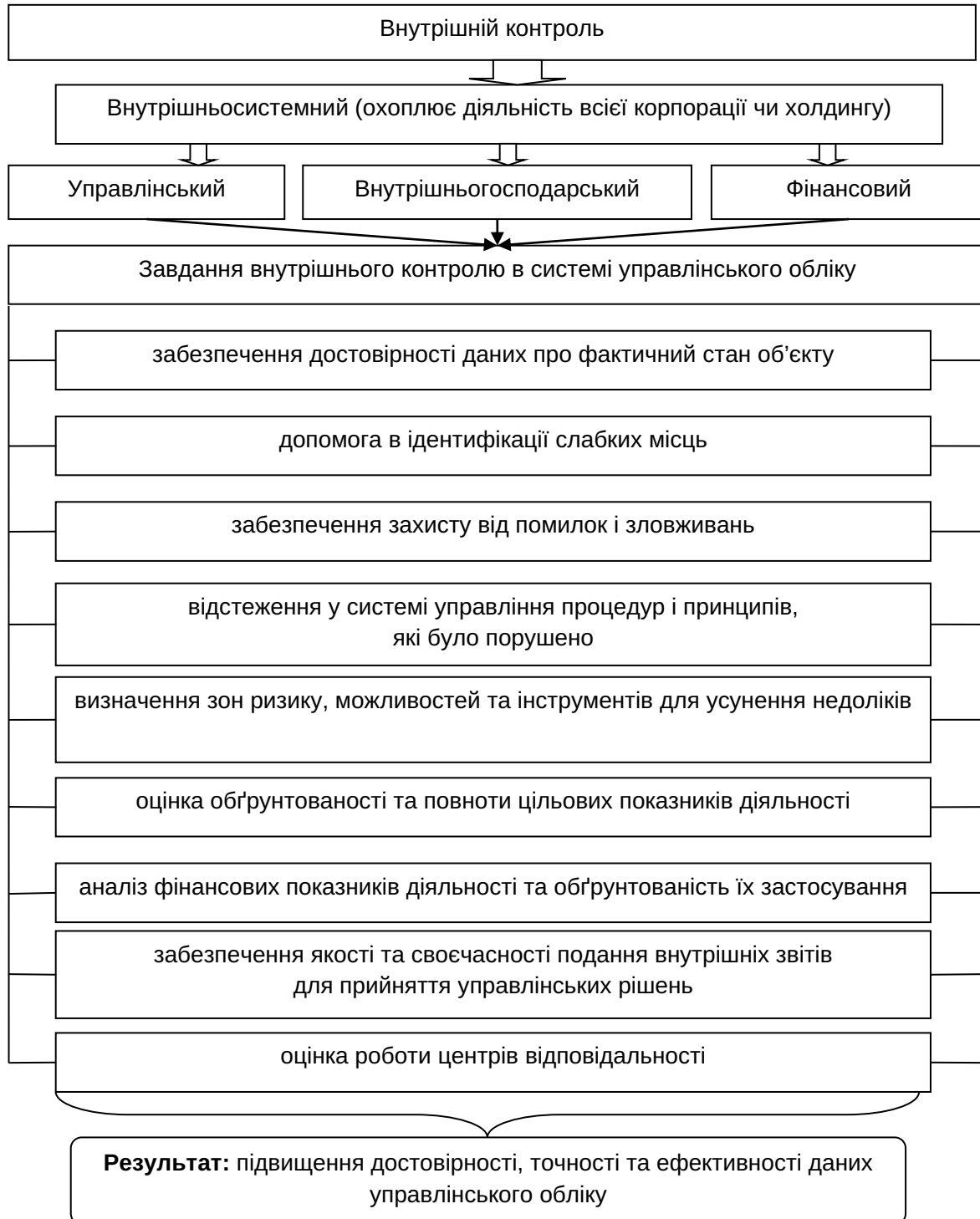

Рис. 1. Завдання внутрішнього контролю в системі управлінського обліку суб'єктів господарювання

Джерело: сформовано авторами

управління ними, а також засобами та інструментами обліково-аналітичної системи підприємства» [6].

Спираючись на дослідження цих та інших науковців, можемо зазначити, що в контексті управління підприємством більшість дослідників виділяють управлінський внутрішній контроль як окремий різновид внутрішнього контролю. Проте, якщо брати до уваги, що управлінський облік є інформаційною системою менеджменту підприємства і його інструментарій спрямований на управління всіма ресурсами підприємства, господарськими процесами та результатами діяльності, можемо зазначити, що для цілей управлінського обліку важливими будуть результати різних різновидів внутрішнього контролю (рис. 1).

Отже, система управлінського обліку має бути сформована таким чином, щоб мати можливість скористатися результатами роботи підрозділів, що займаються внутрішнім контролем в процесі обробки та підготовки інформації для прийняття управлінських рішень.

При формуванні системи управлінського обліку доцільно передбачити її взаємодію із суб'єктами внутрішнього контролю в єдиній системі управління підприємством. Така взаємодія має будуватися на основі вивчення організаційної структури певного суб'єкта господарювання через встановлення функціональних зв'язків між суб'єктами внутрішнього контролю та управлінського обліку. Це буде слугувати підґрунтям для формування концепції комплексного підходу до побудови системи управлінського обліку. Такий підхід дозволить підвищити якість й

ефективність управлінського обліку та знизити інформаційний ризик користувачів при прийнятті управлінських рішень.

Внутрішній контроль є об'єктивним джерелом інформації, здатним допомогти керівництву підприємства обрати найбільш ефективні шляхи в досягненні цілей і виконанні завдань. Внутрішні контролери від підприємства мають забезпечити отримання підрозділом управлінського обліку достовірної, підтвердженої та перевіреної інформацією, що стосується будь-яких питань діяльності суб'єкту господарювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, для того щоб виконувати основні завдання внутрішнього контролю, а саме допомагати керівництву підприємства досягти визначених цілей, розвивати можливості підприємства, вдосконалювати його операційні процеси та знижувати ризики у процесі діяльності підприємства необхідним є інтегрування системи внутрішнього контролю з системою управлінського обліку суб'єкта господарювання. Такий підхід до організації служби внутрішнього контролю та управлінського обліку на підприємстві забезпечить для керівництва можливість отримувати обґрунтовану впевненість в досягненні підприємством цілей щодо достовірності фінансової звітності, ефективності операцій та діяльності, дотримання чинної нормативно-правової бази та збереження активів. Реалізація зазначеного підходу потребує подальших глибоких досліджень щодо формування внутрішніх нормативних розпорядчих документів, що визначають чіткий алгоритм взаємодії зазначених підрозділів та їх функціональні зв'язки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
2. Воронко Р. М., Редченко К. І., Бурдик О. Ю. Роль внутрішнього контролю в системі управління торговельним підприємством. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 35. С. 11–20. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1295/1222> (дата звернення: 15.11.2024)
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV-ВР. *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 15.11.2024)
4. Коверза В., Тарасенко О., Заграднікова А. Шляхи вирішення питань обліку і контролю в системі управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2613/2531> (дата звернення: 15.11.2024)
5. Савченко Р. О. Внутрішній контроль в системі корпоративного управління. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2946> (дата звернення: 15.11.2024)
6. Титенко Л. В., Богдан С. В., Мізіренко О. С. Управлінський внутрішній контроль в системі забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск № 19. С. 1358–1363. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/202.pdf (дата звернення: 15.11.2024)

7. Храпкіна В. В., Рибалко А. Р. Контроль та його місце в системі управління організацією. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Випуск 64. С. 93–98. URL: http://bses.in.ua/journals/2021/64_2021/17.pdf
8. Чернецька О., Гребенюк К., Чабаненко Є. Внутрішній контроль діяльності: місце в системі управління та взаємозв'язок з обліково-аналітичним ресурсом підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4831> (дата звернення 23.11.2024).

REFERENCES:

1. Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine dated July 8, 2010 No. 2456-VI [Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine dated July 8, 2010 No. 2456-VI]. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (accessed November 15, 2024)
2. Voronko R. M., Redchenko K. I., Burdyk O. Yu. (2023) Rol vnutrishnoho kontroliu v systemi upravlinnia torhovelnym pidpriemstvom [The role of internal control in the management system of a trading enterprise]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia – Entrepreneurship and trade*, vol. 35, pp. 11–20. Available at: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1295/1222> (accessed November 15, 2024)
3. Pro bukhhalterskyi oblik i finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999r. № 996-XIV-VR [Pro bukhhalterskyi oblik i finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999r. №996-XIV-VR] *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (accessed November 15, 2024)
4. Koverza V., Tarasenko O., Zahradnikova A. (2023) Shliakhy vyrishennia pytan obliku i kontroliu v systemi upravlinnia pidpriemstvom [Ways to solve accounting and control issues in the enterprise management system]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 52. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2613/2531> (accessed November 15, 2024)
5. Savchenko R. O. (2014) Vnutrishnii kontrol v systemi korporatyvnoho upravlinnia [Internal control in the corporate management system]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2946> (accessed November 15, 2024)
6. Tytenko L. V., Bohdan S. V., Mizirenko O. S. (2018) Upravlinskyi vnutrishnii kontrol v systemi zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Administrative internal control in the system of ensuring economic security of the enterprise]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, vol. 19, pp. 1358–1363. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/202.pdf (accessed November 15, 2024)
7. Khrapkina V. V., Rybalko A. R. (2021) Kontrol ta yoho mistse v systemi upravlinnia orhanizatsiiei [Control and its place in the management system of the organization]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, vol. 64, pp. 93–98. Available at: http://bses.in.ua/journals/2021/64_2021/17.pdf (accessed November 15, 2024)
8. Chernetska, O., Hrebenuk, K., Chabanenko, Ye. (2024) Vnutrishnii kontrol diialnosti: mistse v systemi upravlinnia ta vzaiemozviazok z oblikovo-analitychnym resursom pidpriemstva [Internal control of activity: place in the management system and relationship with the accounting and analytical resource of the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 67. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4831> (accessed November 15, 2024)